

**MUSTAQILLIKDAN KEYINGI IQTISODIY ISLOHOTLAR (1991–2000)**

Saidov Zafar Mamarajabovich  
Mamatxolov Aziz Baxtiyorovich  
IIV Surxondaryo akademik litseyi

**Annotatsiya**

Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan keyingi dastlabki o‘n yillikda amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlarning mazmun-mohiyati, ularning asosiy bosqichlari va ijtimoiy-iqtisodiy hayotga ta’siri tahlil qilinadi. Shu davrda amalga oshirilgan bozor iqtisodiyotiga o‘tish choralari, mulkchilik shakllarining o‘zgarishi, xususiylashtirish jarayonlari, inflyatsiyaga qarshi kurash, valyuta siyosati hamda tashqi iqtisodiy aloqalarning shakllanishi asosida o‘zbek modeli haqida fikr yuritiladi.

**Glossariy**

Bozor iqtisodiyoti: Tovar va xizmatlar narxi, ishlab chiqarish va taqsimot jarayonlari talab va taklif asosida erkin bozor kuchlari bilan belgilanadigan iqtisodiy tizim.

Xususiylashtirish: Davlat mulkini xususiy mulkka o‘tkazish jarayoni.

Inflyatsiya: Pul birliklarining qadrsizlanishi, narxlarning o‘sishi.

Stabilizatsiya siyosati: Iqtisodiy muvozanatni saqlab qolish yoki tiklashga qaratilgan chora-tadbirlar majmui.

Valyuta konvertatsiyasi: Mahalliy pul birligining boshqa davlatlarning valyutasiga erkin ayirboshlanishi.

**Kirish**

1991-yil 31-avgust kuni O‘zbekiston Respublikasining mustaqilligi e’lon qilingach, mamlakat o‘zining ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy taraqqiyotida yangi

bosqichga qadam qo'ydi. Ittifoq davrida markazlashtirilgan rejali iqtisodiy tizimning barbod bo'lishi ortidan chuqur inqiroz yuzaga kelgan edi. Mustaqillikning ilk yillarida respublika oldida turgan eng muhim vazifalardan biri iqtisodiy mustaqillikni ta'minlash, barqaror bozor iqtisodiyoti tamoyillarini joriy etishdan iborat bo'ldi. Shu maqsadda Islom Karimov rahbarligida o'zbek modeli shakllantirildi va bosqichma-bosqich hayotga tadbiiq etila boshlandi.

### Asosiy qism

#### 1. 1. Islohotlarning asosiy tamoyillari

Prezident Islom Karimov tomonidan ishlab chiqilgan "O'zbek modeli" beshta asosiy tamoyilga tayanadi:

|               |            |              |
|---------------|------------|--------------|
| - Iqtisodiyot | siyosatdan | ustun;       |
| - Davlat      | bosh       | islohotchi;  |
| - Qonun       |            | ustuvorligi; |
| - Kuchli      | ijtimoiy   | himoya;      |

- Islohotlarning bosqichma-bosqichligi.

#### 2. 2. Mulkchilik shakllarining isloh qilinishi

1991–2000 yillarda mulkchilikning turli shakllari – davlat, xususiy, kooperativ va aksiyadorlik mulki shakllari qonunan tan olingan va himoyalangan. Ko'plab korxonalar xususiylashtirildi, kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga keng imkoniyatlar yaratildi.

#### 3. 3. Valyuta va bank tizimi

1994-yilda milliy valyuta – so'm muomalaga kiritildi. Bu bosqich pul-kredit siyosatini yuritish, narxlar barqarorligini ta'minlash, tashqi savdoni tartibga solishda muhim rol o'ynadi. Mustaqil Markaziy bank tashkil etilib, mustaqil monetar siyosat yuritila boshlandi.

#### 4. 4. Iqtisodiy barqarorlikka erishish choralar

O'zbekistonda inflyatsiyani jilovlash, byudjet muvozanatini saqlash, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha keng ko'lamli dasturlar amalga oshirildi. Qishloq

xo'jaligi, ayniqsa, paxta va g'alla yetishtirish strategik soha sifatida qo'llab-quvvatlandi.

#### 5. Tashqi iqtisodiy aloqalarning shakllanishi

O'zbekiston mustaqil tashqi iqtisodiy siyosat yurita boshladi. 1992-yildan boshlab jahon moliyaviy institutlariga a'zo bo'ldi, ko'plab davlatlar bilan iqtisodiy bitimlar imzolandi. Eksport-import hajmi ortdi, qo'shma korxonalar tashkil etildi.

#### ***Statistikalar va tarixiy ma'lumotlar***

- 1991-yilda mamlakatda yalpi ichki mahsulot (YIM) 100% deb olinsa, 1995-yilgacha u 85% gacha pasaydi, biroq 1996-yildan boshlab o'sishga erishildi.
- 1994-yil 1-iyulda milliy valyuta – so'm muomalaga kiritildi.
- 1995–2000 yillarda yillik o'sish sur'ati 3–5% ni tashkil qildi.
- 1996-yilda O'zbekiston Xalqaro valuta fondi va Jahon bankiga a'zo bo'ldi.
- 2000-yilga kelib, xususiy sektor YIMning 70% dan ortig'ini tashkil etgan.

#### ***Xulosa***

Mustaqillikdan keyingi dastlabki o'n yillik O'zbekiston uchun sinov va islohotlar davri bo'ldi. Mavjud inqirozli holatlardan bosqichma-bosqich chiqish, mustaqil iqtisodiy siyosat yuritish, milliy valyutani joriy etish, mulkchilik shakllarini isloh qilish va tashqi aloqalarni rivojlantirish orqali iqtisodiy barqarorlik asoslari yaratildi. O'zbek modeli asosida amalga oshirilgan bu islohotlar hozirgi zamonaviy iqtisodiyotimiz poydevorini tashkil etdi.

#### ***Foydalanilgan adabiyotlar***

- Karimov I.A. O'zbekiston – bozor munosabatlariga o'tish yo'lida. Toshkent: O'zbekiston, 1993.
- Karimov I.A. Tarix saboqlari va kelajakka qarash. Toshkent: O'zbekiston, 1997.
- “O'zbekiston Respublikasining iqtisodiyoti” – O'quv qo'llanma, Toshkent: 2001.
- Jahon banki hisobotlari (1995–2000).
- O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi materiallari.

www.stat.uz – O‘zbekiston Respublikasi rasmiy statistika portali.